

Pravda nikdy nevítězí sama, varoval filozof Ladislav Hejdánek

Barbora Šťastná

◆ článek, česky, vznik: 29. 4. 2020 ◆ web

◆ article, Czech, origin: 29. 4. 2020 ◆ web

[Pravda nikdy nevítězí sama, varoval filozof Ladislav Hejdánek | Paměť národa \(pametnaroda.cz\)](#)

Pravda nikdy nevítězí sama, varoval filozof Ladislav Hejdánek

29. 04. 2020 / PŘÍBĚHY / BARBORA ŠŤASTNÁ

[Instagram](#), [Normalizace](#), Únor 1948

Profesor Ladislav Hejdánek.
zdroj: Paměť národa

Sám o pravdu usiloval celý život jako filozof i jako společensky angažovaný člověk. Inspirativní myslitel, jeden z prvních mluvčích Charty 77 a organizátor bytových seminářů zemřel 28. dubna krátce před svými 93. narozeninami.

„Měl jsem radost a cítil jsem se poctěný. Byl jsem rád, že jsem se konečně dostal do hlavního proudu, nikoli do poklidné zátočiny,“ řekl Ladislav Hejdánek před necelým půlrokem, když v rozhovoru pro Paměť národa vyprávěl svůj životní příběh. V tu chvíli nemluvil o akademické funkci či vyznamenání. Mluvil o svém uvěznění, k němuž došlo na začátku sedmdesátých let.

Ocitl se tehdy ve skupině lidí odsouzených za šíření protirežimních letáků. Jak je možné, že z toho měl radost?

Pro Ladislava Hejdánka bylo hledání pravdy nejen filozofickou premisou, ale i životním motorem. Nechtěl se pohodlně “zašít” v univerzitním kabinetu. Chtěl být vždy tam, kde se něco dělo, kde se intelekt, mravnost a víra proměňovaly v konkrétní akci. Ať už to bylo v obrodných proudech českobratrské církve, na bytových seminářích nebo v Chartě 77. Nekonvenční filozof-extrovert se tak na své životní cestě setkal a spřátelil s desítkami osobností – Janem Patočkou, Václavem Havlem či francouzským filozofem Jacquesem Derridou.

FILOZOFEM NÁHODOU

S filozofií se setkal naprostou náhodou, když ho za války starší spolužák požádal, aby na stroji přepsal v několika kopiích knihu Emanuela Rádla Útěcha z filosofie: „Netušil jsem, kdo je Rádl, nevěděl jsem, že je to filozofie. Ale mělo to na mě obrovský vliv. Byla to jedna z těch nahodilostí, které člověka v životě nasměrují. Od té doby jsem rádlovec.“

Myslet filozoficky znamená podle Ladislava Hejdánka stále znovu si klást otázky. Jeho intelektuální rozvoj ovšem velmi ovlivnila také Českobratrská církev evangelická, do níž ho přivedli rodiče. Už jako gymnazista se pak angažoval v ekumenickém sdružení

Akademická YMCA, kde se brzy stal uznávaným diskutérem, a nakonec i jejím posledním poúnorovým předsedou.

„Byl jsem nadšenec do symbolické logiky. Ta se u nás tehdy nepřednášela, tak jsem se zapsal na přírodovědeckou fakultu na matematiku a filozofii přírodních věd,“ vysvětlil, kam zamířil po maturitě.

Studium na přírodovědecké fakultě pro něj ale bylo spíše zklamáním. Docházel tedy externě na přednášky na filozofickou fakultu, kam po dvou letech přestoupil. Právě v té době se ovšem komunisté ujali vlády a po poúnorových čistkách na filozofické fakultě zbylo jen málo nekomunistických pedagogů.

Odejít musel i filozof Jan Patočka, který měl zásadní vliv na Ladislava Hejdánka. „Měl docentský proseminář v Břehové ulici vzadu za Rudolfinem. Četl a probíral s námi Logische Untersuchungen od Husserla. Za ten půlrok, co jsem tam chodil, jsme přečetli jen několik stránek. Rozebírali jsme to větu po větě, slovo po slově. Patočka vždy řekl: ‚A jak byste tomu rozuměli?‘ A já jsem se přihlásil, často jako první. Vždy jsem byl připraven něco kecnout a většinou jsem si na tom trval.“

Ladislav Hejdánek se poté jako nejmladší dostal do Patočkova soukromého semináře v Hošťálkově ulici na Břevnově, který filozof otevřel poté, co byl vyhozen z fakulty. Vedli spolu dlouhé rozhovory na procházkách, kam mladý student odbíhal, když pracoval na brigádě jako zedník ve Vokovicích.

NEMOHL JSEM TY KOMUNISTY MÍT RÁD

„Nemoc Edvarda Beneše, vládní krize, rezignace nekomunistických ministrů, to všechno na mě velmi doléhalo,“ popsal Ladislav Hejdánek dobu těsně před únorovým převratem. 25. února 1948 se zúčastnil pochodu studentů na Pražský hrad, jehož cílem bylo podpořit prezidenta Edvarda Beneše, aby nepřijímal demisi nekomunistických ministrů.

Jako maturant v roce 1946. Foto: Paměť národa

„Vyšli jsme o něco později než první část průvodu, takže do Nerudovy ulice nás už nepustili. Šli jsme zadem přes Strahov, a nakonec jsme se dostali dál než ti, kteří šli Nerudovkou, protože je zarazili už tam. My jsme došli až na Hradčanské náměstí. Bylo nás několik stovek, s těmi, co stáli v Nerudovce, to byly dohromady tisíce lidí. To je také zážitek, který vás v životě nasměruje. Najednou přede mnou stáli chlapi se samopaly. Nikdo po mně nemohl chtít, abych měl ty komunisty rád,” popsal Ladislav Hejdánek.

Krátce nato jedinkrát ve svém životě uvažoval o emigraci. V létě 1948 byl spolu s dalšími členy Akademické YMCY na lesní brigádě na Kvildě na Šumavě:

„Opravovali jsme tam lesní cesty a jedna z nich vedla až přes hranice. Byli jsme na samých hranicích Bavorska. Všechny nás to napadlo. Přemýšleli jsme o tom. Já byl jejich předseda a říkal jsem jim: „Nemůžeme teď všichni zdrhnout. To by byl velký malér pro celou Akademickou YMCU. Musíme se vrátit do Prahy a zkusit to jinak.“

Akademická YMCA pak byla na příkaz komunistů rozpuštěna v roce 1950.

Ve vyhrocené těsně poúnorové době se Ladislav Hejdánek seznámil se svou ženou Hedvikou, za svobodna Kofránkovou. Dala je dohromady jeho bývalá přítelkyně Taťána Klimentěvová, dcera ruského aristokrata, který přišel do Československa spolu s legionáři, a tak i jeho dcera měla cejch “bělogvardějky”.

A paradoxně kvůli tomu měla potíže později i Hedvika, protože navázala vztah s tím, kdo předtím chodil s “dcerou bělogvardějce”. Byla vyloučena ze školy a dostudovat mohla až po roce 1989.

VÍTALI JSME KAŽDÝ ODLIŠNÝ NÁZOR

Na vojně i později při hledání zaměstnání Ladislavu Hejdánkovi ztěžoval situaci negativní posudek od Československého svazu mládeže. Nakonec sehnal práci v Ústavu epidemiologie a mikrobiologie. Současně se angažoval v českobratrské církvi v rodícím se hnutí Nová orientace.

„Cílem hnutí bylo, aby se křesťanství opět stalo živou záležitostí pro obyčejné lidi. Šlo nám o to, interpretovat křesťanství civilně, aby nešlo jen o formální nedělní povinnosti. Nová orientace určitě měla význam pro prohloubení ekumenismu naší církve. Začalo se více spolupracovat s katolíky, protože v době nebezpečí je potřeba držet pohromadě,” vysvětloval Ladislav Hejdánek.

Díky mnoha setkáváním k nim často domů přijížděli mimopražští českobratrští faráři a vikáři a Ladislav Hejdánek se v církvi stával známou osobou. Zároveň se ale také stal “známým” v očích Státní bezpečnosti.

„Snažil jsem se jim vysvětlovat podstatu Nové orientace a vysvětloval jsem jim to tak, že mi nebyli schopní říct, proč bych to neměl dělat. Nakonec proti Nové orientaci zasáhli jen tím, že některým farářům vzali státní souhlas, ale oficiálně uváděné důvody byly jiné.“

Na začátku šedesátých let se zrodil fenomén Ekumenického semináře v budově Husova semináře v pražských Jirchářích. Ladislav Hejdánek byl jedním z organizátorů spolu s katolíky Jiřím Němcem a Václavem Freiem. „Chodila tam křesťanská smetánka i lidé čerstvě propuštění z kriminálů. Témata byla nejrůznější, většinou teologická. Lidé tam chodili především kvůli diskusi mezi jednotlivými referáty. Zvali jsme i komunisty.“

Brzy nato, v roce 1964, se také zrodil časopis Tvář jako platforma pro mladé autory, která neměla vyhraněně marxistické zaměření. V redakční radě spolu s Ladislavem Hejdánkem figurovalo mnoho vyhraněných a protichůdných osobností: Jiří Gruša, Jan Lopatka, Bohumil Doležal, Emanuel Mandler a také Václav Havel. Často mezi nimi vznikaly rozpory, ale mladí myslitelé názorovou pestrost ctili a záměrně vytvářeli: „Vítali jsme každý odlišný názor, navzájem jsme se vyvažovali.“

PALACH MĚ OSOBNĚ ZASÁHL

Pražské jaro zastihlo Ladislava Hejdánka jako zaměstnance Filosofického ústavu Akademie věd. Jako externista přednášel na teologické fakultě pro postgraduální studenty. Těsně před okupací ho tamější profesor Jan Heller vyzval, ať urychleně napíše habilitační práci, “dokud to ještě jde”, aby se mohl stát docentem. Ladislav Hejdánek ji skutečně odevzdal, ale v nových poměrech po okupaci jeho práce kamsi zmizela. Habilitovat se mohl až po roce 1989.

Na začátku normalizace ho osobně velmi ovlivnil čin sebeupálení Jana Palacha na protest proti letargii společnosti po srpnové okupaci 1968. Stejně jako jeho vrstevník a přítel Jakub S. Trojan, který Palacha pohřbíval, odmítal, že šlo o čin šílence:

„Ano, mladý člověk nemá takové věci dělat, to jsem řekl i svým dcerám. Ale neodvážil bych se mu kázat, že to neměl dělat. Mám pochopení pro mladého člověka, který byl zničený z toho, co se dělo. To srovnávání s Husem není dobré. Hus věděl, co dělá, kdežto Palach obětoval teprve mladý, začínající život. Nebyl to ještě Někdo. Mám pro to ale obrovské pochopení. Nikdy bych se nepřidal k těm, kteří říkají, že to byla blbost. Kolikrát já sám jsem byl nešťastný z toho, co se děje, ale vždy jsem koukal vyklouznout. On se nasadil sám. Moje úcta je na jeho straně.“

Ladislav Hejdánek i po okupaci pokračoval v přednáškách pro postgraduální studenty teologie, ovšem formou neoficiálních bytových seminářů:

„Teď jsem si mohl dovolit i věci, které jsem si na fakultě dovolit nemohl. Byl jsem svobodný a mohl jsem jim ukazovat, jak důležitá je filozofická, nejen teologická, reflexe víry. Filozofie si nemůže nechat předříkávat o víře od teologů,” vysvětlil.

Filozof Jacques Derrida na kresbě Pabla Secca. Zdroj: Wikimedia Commons CC BY 3.0

Někteří studenti po výhrůžkách ze strany prorežimních profesorů jeho semináře opustili, ale mnozí zůstali: „Semináře byly pod tvrdým dohledem StB. Státní bezpečnost byla před naším domem pořád, dokonce si nechali přinést z parku lavičku, aby tam estébák mohl i přespávat. Sousedův syn ho vyfotil, jak tam spí,” vyprávěl s úsměvem.

“U výsledků jsem měl dobrou zkušenost s tím, že jsem jim nedal ani v nejmenším znát, že se bojím nebo že bych se mohl něčeho bát. A to se mi vyplatilo. Oni na tom byli závislí, bez toho nemohli fungovat...”

Na jeho semináře začali přijíždět také profesori ze zahraničí. Jedním z prvních byl představitel dekonstruktivismu Jacques Derrida, který byl po jednom semináři zatčen a zadržován v cele: „Udělal všechno, aby měl dojem, že z toho nevyvázne. Nešlo o popravu, ale skutečně očekával, že ho zavrou na pár let,” uvedl Ladislav Hejdánek.

Derrida však na intervenci francouzského prezidenta Mitteranda zakrátko vyvázl a akce měla trochu jiné vyústění, než si StB přála: Hejdánkovy bytové semináře se mezi zahraničními filozofy staly nesmírně populárními, mnozí také chtěli prožít dobrodružství za železnou oponou. „Ještě několikrát někoho zatkli, ale už se neodvažovali velkých akcí, protože se jim to vždy vymklo a postavilo se to proti nim.“

K ČEMU JE TO BRATRSTVÍ?!

Přestože normalizaci považoval Ladislav Hejdánek za jedno z největších selhání v dějinách českého národa, pro něj osobně to bylo jedno z nejzajímavějších období v životě. Začal pracovat jako vrátný v Památníku národního písemnictví, později jako topič pro Stavby silnic a železnic.

Hned na jejím začátku v roce 1971, v čase prvních voleb po srpnové okupaci, se odehrál jeho dosud největší střet s komunistickým režimem. Brněnští disidenti Jaroslav Šabata a Jan Tesař tehdy vytiskli letáky upozorňující občany, že účastnit se voleb je právo, nikoli povinnost. Jaromír Dus přivezl z Brna kufr těchto letáků k Hejdánkovým s otázkou, co s nimi má dělat. Celá akce byla ovšem od počátku pod dohledem StB, takže Jaromír Dus, Ladislav Hejdánek i jeho žena byli ještě téhož dne zatčeni – Ladislav Hejdánek dokonce ještě dřív, než si stihl leták přečíst.

„Soudili nás jako ‚náboženskou skupinu‘, Dusa jako hlavu spiknutí, mě jako spolupachatele.“ Odsouzen byl na devět měsíců za pobožování a odseděl si nakonec jen půl roku, protože na jeho trest se vztahovala Husákova amnestie, zatímco Jaromír Dus musel odpykat celý svůj trest – 15 měsíců za podvracení republiky.

Po návratu z vězení zjistil, jak se k celé aféře postavil jeho evangelický sbor: „Všichni z toho byli naprosto zhroucení. Jeden z bratrů, člen staršovstva, za mnou přišel a řekl mi: ‚Bratře, nebylo by lepší, kdybyste sem teď nechodil? S vámi vždycky přijedou policisté, posadí se tady a poslouchají celou dobu kázání...‘“

Taková reakce byla pro Ladislava Hejdánka velkým zklamáním a znamenala pro něj osobní zlom: „Uvědomil jsem si, že má hrdost na to, že jsem český bratr, je k ničemu. To bratrství je na nic. Jsou to jen vzpomínky na minulost. Od té doby jsem se přestal cítit českobratrským evangelíkem a cítím se křesťanem.“

ZROZENÍ CHARTY V KOUPELNĚ

Krátce po procesu s undergroundovými hudebníky (The Plastic People of the Universe, DG307 a Svatoplukem Karáskem) na podzim roku 1976 ho přišel navštívit filozof Jiří Němec spolu s Václavem Havlem, kterým se podařilo získat na podporu stíhaných hudebníků obrovskou podporu i zahraničních osobností, a upozornit tak na potlačování lidských práv v normalizačním Československu.

„Šli jsme do koupelny a pustili jsme vodu z kohoutků, protože to prý chrání před odposlechem. Tam mi řekli, že po procesu s Plasty chtějí udělat další krok kupředu. Že se něco chystá.“

Tím “něčím” bylo pochopitelně prohlášení Charty 77. Ladislav Hejdánek jim tehdy navrhl, aby svou iniciativu opřeli o fakt, že Československo v té době ratifikovalo takzvanou Helsinskou úmluvu, která požadovala dodržování lidských práv.

P r o h l á š e n í

C h a r t y 77

Dne 13.10.1976 byly ve sbírce zákonů ČSSR/č.120/ zveřejněny "Hlasatelův roční pakt o občanských a politických právech" a "Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech", které naše republika podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách a vstoupily u nás v platnost dnem 23.3.1976. Od té doby má každý občan právo a náš stát povinnost se jimi řídit.

Svobody a práva lidí, jež tyto pakty zaručují, jsou důležitými civilizacími hodnotami, k nimž v dějinách směřovalo úsilí mnoha lidí, a jejich uzákonění může významně pomoci humánnímu rozvoji naší společnosti.

Vítáme proto, že Československá socialistická republika těmto paktům přistoupila.

Jejich zveřejnění nám ale s novou naléhavostí připomíná, že základních občanských práv platí v naší zemi zatím - bohužel

Prohlášení Charty 77 vzniklo v důsledku přijetí lidskoprávních závazků a jejich nedodržování v normalizačním Československu.

S Janem Patočkou, jedním z první trojice mluvčích Charty 77, v té době Ladislav Hejdlánek v kontaktu nebyl, protože k němu nechtěl přitahovat ještě větší pozornost Státní bezpečnosti. Nicméně krátce před jeho smrtí v březnu 1977 svého učitele naposledy navštívil. Jan Patočka, který musel absolvovat vyčerpávající mnohahodinové výslechy Státní bezpečnosti, ho tehdy vyzval, aby se stal jeho zástupcem v roli mluvčího:

„Kdyby něco. Tak se na to připravte,“ řekl tehdy Patočka, který krátce poté zemřel na infarkt po výslechu. Několik měsíců poté Ladislav Hejdlánek skutečně nastoupil na jeho místo.

Policejní šikana se samozřejmě v důsledku toho ještě zintenzivnila. Jednou za ním policie přijela do práce do Vysočan a žádala, aby šel s nimi. Ladislav Hejdlánek odmítl: pokud ho nepřišli zatknout, ať počkají na konec pracovní doby.

„Posadil jsem se a oni mě začali tahat z židle. Vlekli mě po zádech přes tovární dvůr. Viděli to všichni ti dělníci, kteří pochopitelně měli ke komunismu trochu jiný vztah než já,“ vyprávěl Ladislav Hejdlánek.

„Tahali mě po dvoře v blátě, byl jsem celý umazaný, a ještě mi spadla bota. Potom, když mě vyslýchali v Konviktské, schválně otevřeli okno, aby mi byla zima. Ta noha, na které jsem neměl botu, se mi začala třást chladem. Nechtěl jsem, aby si mysleli, že se bojím, tak jsem se tu nohu snažil před nimi skrýt.“

Této události se později dostala velká publicita i v zahraničí, jistý muž z Irska dokonce poslal Ladislavu Hejdánkovi darem náhradní boty.

Jeho rodina snášela normalizační útlak velmi statečně: „Pro moje děti bylo rozhodující, jak se chová má žena. A ta se chovala tak, že se nic hrozného neděje. Takže dcery to braly stejně. Dělal si z policistů legraci, jednou třeba estébákovi spícímu na lavičce před naším domem ukradly policejní bločky. Odnely to ovšem tím, že nemohly studovat. To je jediné, z čeho mám těžko na duši.”

ZPÁTKY NA FAKULTĚ

V druhé polovině 80. let založil Ladislav Hejdánek samizdatový filozofický časopis *Reflexe*, do kterého přispíval převážně on sám. Publikoval také v samizdatových *Lidových novinách*: „Byli jsme přesvědčeni, že komunismus spěje ke konci. Ten bolševický duch už nějak zchátral.“

Na demonstrace v letech 1988 a 1989 ovšem nechodil: „Zdálo se mi, že jsem užitečnější jinde. Chodit na vycházky do ulic, to bych měl dojem, že se ulejuvám.“

Ladislav Hejdránek při natáčení pro Paměť národa v prosinci 2019. Foto: Post Bellum
V listopadu 1989 onemocněla jeho sestřenice v Písku a Ladislav Hejdránek se musel postarat o jejího psa, takže první dny listopadové revoluce strávil v jižních Čechách. Do Prahy přijel až poté, co ho k tomu vyzvali studenti filozofické a teologické fakulty.

Václav Havel mu nabídl, aby se stal místopředsedou Čalfovy vlády, Ladislav Hejdránek to však na radu své ženy odmítl. Stejně tak odmítl i nabídku Ladislava Lise, aby se stal zmocněncem pro duchovní záležitosti v armádě: „Měl jsem cukání, ale Heda mi to vždy rozmluvila.“

„Později jsem si uvědomil, že jsem udělal dobře. Politika mi nikdy nebyla moc blízka. Myslím, že k filozofii patří nekompromisní a zarytá kritičnost. A to v politice není možné. V politice to nejde bez kompromisů, ale filozof je dělat nesmí. Filozof, který se stane politikem, přestává být věrojatným filozofem.“

Velmi aktivně se zapojil do dění na filozofické i teologické fakultě: „Nejdůležitější bylo získat studenty pro filozofii. Proto jsem ji nevykládal akademicky. Chtěl jsem pro ně učinit filozofii atraktivní.“

***Myslet filozoficky
znamená klást si
stále znovu otázky,
a hlavně nad sebou.***

prof. PhDr. Ladislav Hejdánek

I zde ho ovšem čekala velká rozčarování, zejména pokud jde o jeho rehabilitaci. Jan Heller sice na teologické fakultě prosadil jeho urychlenou habilitaci na docenta na základě práce, kterou sepsal v roce 1968. Řada kolegů mu však házela klacky pod nohy, profesorské řízení na FF UK se protahovalo:

„Cítil jsem velkou nechut' ze strany stávajících profesorů vůči chartistům, stejně tak jako vůči navrátilivším se emigrantům. Každý se tvářil, že profesuru jsem dostal ‚zadarmo‘ za své aktivity v Chartě.“

A jak hodnotil polistopadový vývoj? „Zakázat komunistickou stranu by bylo bývalo nesmyslné, protože ti lidé by tu stejně zůstali.“ Role církví po listopadu 1989 však podle něj byla promarněna:

„Po pádu režimu mnoho lidí doufalo, že od křesťanů vzejde něco nového. Zejména od katolíků se hodně očekávalo, zatímco protestanti vždy byli takoví pseudo-nepolitici.“

Pokud jde o filozofii, zdůrazňoval důležitost kritického myšlení: „Myslet filozoficky znamená klást si stále znovu otázky, a hlavně nad sebou. Když vykládám, jak něco je, musím to zároveň zpochybnit: co kdyby to tak nebylo? Patočka říkal, že filozof pracuje, když couvá. Něco promyslí, udělá, a potom se vrací, aby přezkoumal, co to udělal. Musí zjistit, jestli opravdu udělal, co chtěl, jestli je to přesné. Pořád se kriticky obracet vůči všemu, včetně sebe.“